

CARME MONTORIOL, «Les relacions entre l'home i la dona»,¹ publicat dins el Teatre reunit de Carme Montoriol. Arola Editors / TNC, 2020.

Ja en el moment de pujar en aquesta estrada m'he sentit estranyament cohibida, i ara, després de les paraules de l'amic Deulofeu, me'n sento doblement. M'hi sento perquè tinc plena consciència de la meva insignificància; perquè sé quines personalitats us han vingut a parlar des d'aquest mateix lloc (els homes més eminents de Catalunya; pensadors, savis, artistes, polítics) i després d'haver escoltat llur paraula profunda i càlida, per força la meva us semblarà superficial i tèbia.

I m'adono —per tornar la meva situació més difícil encara— que justament he d'adreçar-me a vosaltres a finals de curs, quan tindreu davant dels vostres ulls la llista de tots els conferenciants de l'any —el que farà baixar llastimosament el meu paper. Si encara hagués vingut després de les vacances estivals, quan un llarg parèntesi de silenci us

¹ Conferència mecanoscrita inèdita llegida el 16 de novembre del 1931 a l'Ateneu Barcelonès, per al Club Femení i d'Esports, conservada al Fons Carme Montoriol i Puig, Biblioteca Fages de Climent (Figueres).

podia haver desavesat del contacte dels oradors brillants o exquisits!

I l'amic Deulofeu, per benvolença o per simpatia, o per les dues coses al plegat, ha vingut a augmentar la meva confusió. Amb un elogi excessiu i immerescut (que he d'agrair per la intenció, però que m'haurà fet més mal que no la pedregada seca), us haurà portat a esperar de mi allò que no us donaré. No us vinc a dir res d'extraordinari, res de nou, res que no hàgiu observat, probablement, mil vegades al voltant vostre, en la vida quotidiana. I per dir-vos tot això em calen encara unes pobres quartilles. No m'atreveixo a prescindir-ne.

Soc dels que creuen que les conferències s'han de dir i no de llegir. Si escrites els períodes poden ésser més arrodonits, més acabats, en canvi dites guanyaran enormement en vitalitat. El conferenciant que llegeix no es compenetra prou amb el seu públic —prescindeix d'ell, en certa manera, puix que no podrà modificar els seus conceptes segons vegi que són rebuts—, mentre que el vertader conferenciant —encara que posseït del seu assumpte i sabent per endavant com el tractarà— té un marge considerable de possibles modificacions, de forma i

de manera, que li són directament suggerides per l'auditori. L'aprovació que llegirà en els ulls dels seus oients l'animarà i li encomanarà més fermesa, més gosadia —i, si per casualitat hi endevinava un blasme o una incomprensió, podrà esmenar-se o aclarir el seu pensament. Em preguntareu, doncs, el perquè de presentar-me davant vostre amb un feix de quartilles? Francament, per por; tinc por d'anar-me'n d'una cosa a l'altra, i trobar-me sobtadament lluny del meu tema i sense saber com tornar-hi. M'he proposat diferents vegades de provar-ho, d'entrenar-me a parlar directament al meu públic. I sempre ho deixo per la pròxima vegada; sempre em sembla que la vinent serà més a propòsit. Per això em veieu amb aquestes quartilles a la mà, avui. De nou, ho he ajornat per un altre dia.

*

LES RELACIONS ENTRE L'HOME I LA DONA

Les relacions entre l'home i la dona són de dues menes: espirituals i sexuals.

Fins fa relativament ben pocs anys, les relacions espirituals entre l'home i la dona, al nostre país, quasi es pot dir que

eren nul·les. O, en tot cas, possibles només dins del matrimoni. Puix que, fora del matrimoni (ni abans ni després del matrimoni), no hi havia relació possible entre un home i una dona *com cal*. Només les noies i les dones del poble gaudien d'una llibertat més ampla; només a elles els era permesa una certa camaraderia amb els companys de l'altre sexe. Aquesta camaraderia començava d'infant al carrer (quan nois i noies baixaven a jugar-hi, fugint de l'estretor de llurs pisos), i continuava més tard en la promiscuïtat dels tallers i de les fàbriques, en les sales de ball de la barriada, etc.

L'home i la dona del poble no han perdut mai el contacte entre ells. Per això la noia del poble, avesada a parlar, a fer broma, a treballar amb l'home, estava en bones condicions quan li arribava l'hora d'emmaridar-se. Generalment ho feia amb seny. Enfront d'un home físicament bell, no es deixava enganyar per la sola atracció dels sentits; no prenia aquella atracció per amor. Havia tingut ocasió de conèixer molts homes, i més d'una vegada s'havia sentit atreta per una bella presència. Però sovint havia comprovat, també, a la poca estona o als pocs dies de tracte amb aquell home, que no li plaïa com a company. I sabia que en el matrimoni

hauria de viure-hi com a company sobretot.

L'home i la dona del poble es trobaven, i es troben, en un pla d'igualtat quant a llurs capacitats intel·lectuals.

Desgraciadament aquest pla sol ésser d'un nivell molt baix: podem dir, quasi, que es redueix a llurs facultats innates; si superiors, com asseguren molts (no ho volem discutir precisament avui) en l'home; compensades, en canvi, en la dona a causa d'una responsabilitat més gran.

En efecte, la dona del poble treballa com l'home, però en arribar a casa haurà d'ocupar-se encara del menjar, del vestir, de la salut de la mainada, de l'economia domèstica. (I creieu que aquesta economia és sovint ben difícil! Quan hi ha hagut necessitat d'una medicina, o de fer una despesa qualsevol que no sigui enclosa dins del pressupost quotidià, quins càlculs perquè els jornals arribin al dissabte!)

L'home se'n desentén, de tot això! Són mals de cap de la muller; mals de cap que, com tota responsabilitat moral, afinen les facultats de l'individu.

Acceptant, doncs, en principi, un mateix grau de capacitat intel·lectual entre l'home i la dona del poble, els augurarem

unes grans probabilitats d'èxit en llurs relacions espirituals.

*

Ara vegem què passava en la nostra classe mitja. En la nostra burgesia, el noi i la noia creixien completament a part, es movien en dos mons diferents; no tenien el més petit contacte.

Al noi se li donava la millor instrucció possible. (Fixeu-vos que no dic educació. L'educació consisteix, principalment, en la formació moral del caràcter, i això havia estat llastimosament oblidat fins ara.) No es planyia res per a la instrucció del noi: se li proporcionaven els millors mestres, se l'enviava a les escoles de més nom. I més tard se'l dedicava al comerç, a les ciències o a les arts, segons les seves aptituds o preferències. La intel·ligència del noi s'anava obrint, com una flor en primavera.

Però tothom semblava oblidar que aquell noi no estava destinat a viure sol.

Quan la seva pubertat el n'advertia, i girava els ulls al seu entorn, no trobava mai la dona. La dona que hauria pogut amar, s'entén; aquella que amb la seva puresa li podia

haver estat exemple d'austeritat; la que hauria desitjat com a mare dels seus fills: la companya, l'amiga. Aquella noia que podia haver influït tan favorablement en ell durant la seva adolescència era lluny. Si l'hagués trobada al seu costat (l'amiga, la futura promesa), ¿què no hauria estat capaç de fer, el noi, per a merèixer la seva estima, per a conservar la seva confiança?

No hi ha com un amor vertader per ajudar a reprimir tota mena d'instints purament sexuals, i mai un amor vertader no farà tanta falta al noi com en aquella època de la seva vida. Però el noi cercarà, o ha cercat, fins ara, en va, al seu entorn.

Què feia, mentrestant, la noia? Aquella noia a la qual s'anomenava *senyoreta*?

Per a la noia, qualsevol col·legi era bo: no calia que fos cap sàvia. I podien estar ben tranquils, els homes, puix que amb els fonaments, *tan sòlids!*, de la instrucció que se'ls donava, no hi havia por que mai els avergonyissin amb llur superioritat.

S'enviava la noia en un col·legi (generalment, quasi podríem dir imprescindiblement, de monges) on li

ensenyaven no religió (que, de gran, potser li hauria obert els ulls a la sociologia), sinó aquelles corrues d'oracions que es reciten com un papagai, sense atendre al sentit de les paraules; no literatura (amb les diverses disciplines humanes que comporta aquest estudi), sinó enutjoses regles de gramàtica; no geografia (amb la visió, clara, d'unes característiques especials i pròpies a cada terra), sinó enumeracions abstractes de rius, de llacs, de caps, de badies...); no història (en un compendi sumari, si es vol —a grans línies—, d'una època), sinó fileres de noms abstractes, sense cap nexa en el seu esperit. I tot per l'estil.

Quant als coneixements que creiem indispensables a una dona, ni parlar-ne. D'higiene, ni la més petita idea; de pràctiques per al bon regiment d'una casa, ni la més petita noció; de puericultura... ¡Déu meu, qui hauria gosat fer la més petita al·lusió a la qualitat futura de *mare* de la noia, en un convent?

La noia sortia de l'escola i sabia de brodar; de fer puntes; d'escriure una carta d'acord amb certes fórmules de manual, encarcarades i eixutes; de presentar-se davant de la gent amb els ulls baixos i un posat que en deien *modest...*

Sabia, encara, que el món era ple d'horrors i de pecat: «el món, un dels enemics de l'home». Però no li havien donat cap arma per a lluitar contra l'enemic. No sabia per on es veuria atacada ni com havia de defensar-se.

Ningú no s'havia preocupat del seu caràcter, i ella, en aquell ambient fals en què havia anat creixent, ni s'havia adonat que en tingués, de caràcter.

Oh, però se n'adonaria! No tingueu por.

La vida fóra la seva escola. Sinó que, en aquesta nova escola, el mestre es mostra sovint massa sever (un d'aquells mestres que usen i *abusen* encara de la palmeta) i els deixebles no aprenen sinó a còpia de ploralles.

Sense cap base ferma d'educació, doncs; sense cap coneixement de la vida i d'allò que la vida exigiria d'ella, la noia es trobava, tot plegat, davant de l'home.

Ignorava que l'home era el seu complement; no sabia res de les forces ocultes que la impel·lien a cercar aquell seu complement natural. Entorn d'ella, tot i tothom s'havia conjurat a mantenir-la en aquella ignorància (ignorància elevada a l'altar com una de les virtuts més sublimes).

Però les forces cegues de l'instint existien i la noia, bo i desconeixent-les, hi obeïa. Era sensible a l'atracció de l'home, i aquella atracció que la neguitejava sense que se'n pogués explicar la causa la duia inconscientment al joc de la coqueteria. (Coqueteria femenina: arma poderosa en mans subtils! Com sap de manegar-te la noia més inexperimentada quan les forces ocultes de la natura l'agullonen!)

Llavors l'home queia vençut; seduït per la gràcia o la bellesa. I volia aquella dona a tota costa.

Aquella dona, però, no l'hauria sinó en matrimoni.

I què era, el matrimoni?

El matrimoni era un pacte *indissoluble*, que obligava l'home i la dona a una convivència de totes hores i moments.

Com estaven preparats a aquesta convivència, l'home i la dona?

Tan malament com vulgueu. Havien pujat a part; s'havien mogut en dos mons diversos; es tenien una singular desconeixença mútua; no posseïen cap ideal en comú.

Era lògica, l'educació que se'ls havia donat?

Ho podia haver estat si el matrimoni hagués consistit exclusivament a fer possible un acostament sexual entre ells (acostament lliure de tot altre lligam o trava espiritual). Però com que matrimoni significava estreta convivència (i que una convivència feliç és molt rara entre individus massa allunyats espiritualment), l'educació que havia separat l'home de la dona des de llur infància, forçosament, havia d'ésser una educació absurda.

En efecte, la desil·lusió solia seguir, de ben prop, aquests matrimonis dels quals acabem de tractar, perquè no havien estat fets sinó a base d'atracció sexual.

I l'atracció sexual no és sinó un dels elements necessaris al matrimoni. Hom no es pot passar de l'altre, el factor espiritual.

¿Potser em direu que durant llur prometatge l'home i la dona havien tingut ocasió d'estudiar-se i compenetrar-se? Us respondré que les curtes estones que passaven plegats, tan esperades per a ambdós, no foren mai de franca camaraderia. Per massa curtes, el desig s'hi deixava sentir sempre. I la presència de testimonis contribuïa encara a

exacerbar-lo.

Potser la camaraderia existeix en el prometatge entre anglesos, per exemple, en què els futurs esposos gaudeixen d'una llibertat il·limitada i passen, sempre que poden, moltes hores junts. (No s'aguanta durant hores la tensió d'un abrivament amorós.) I serà llavors, apaivagat aquest abrivament, quan l'home i la dona es parlaran i tractaran com a companys. No pas abans.

Per això, la camaraderia no entra en el nostre prometatge, que no coneix aquella llibertat abans al·ludida.

No hi ha res d'estrany, doncs, en les primeres desil·lusions matrimoniales, que solen començar més aviat del que la gent es pensa (simultàniament, quasi, amb la represa, per part de l'home, de la seva vida normal). *La lluna de mel*, per a mi, és el període precedent a aquella represa. Acaba quan els esposos decideixen de reintegrar-se a llurs feines respectives.

En aquell moment és difícilíssim (per a l'esposa, sobretot) d'escapar a un profund trasbals sentimental. S'havia cregut el centre, el començament i la fi dels anhels de l'home; i descobreix que s'ha enganyat lamentablement.

I és que, en efecte, durant el prometatge i el primer temps de matrimoni, l'home (que en general és lliure a l'amor d'una manera més total que no la noia) ho havia oblidat tot per ella; no havia viscut sinó per al seu amor. Tenia raó, la dona, en haver-se cregut centre, començament i fi dels seus anhels. Ho havia estat. I ella creia que ho seria sempre.

Vet aquí com comença la fallida de la seva educació. Si la noia hagués estat avesada a tractar amb l'home; si l'hagués conegut com a company, hauria vist, sabia, que el fi principal, l'objecte de la vida de l'home no és precisament la dona, sinó el seu art, si és un artista; la seva ciència, si és un estudiós; i si el seu treball o la seva professió no l'absorbeixen per complet, una dèria o afició qualsevol. Això no pressuposa pas manca d'amor per part de l'home. Pot amar cordialment la muller, pot ésser-li fidel, pot estimar-la, però aquell defici d'un temps que l'havia fet renunciar a tota activitat espiritual per oficiar solament en el culte a la dona ja no existeix. La dona regna en el seu cor, però la raó de la seva vida no és la dona: la raó de la seva vida era en ell, imperava ja en ell, abans de la coneixença de la dona. Sinó que havia estat temporalment oblidada.

Ara, quant a la dona, la cosa varia. Com hem vist, la instrucció que se li dóna no la porta, generalment, a cap ideal concret: no troba, diguem-ho així, la seva raó de viure fins a conèixer l'home. Quan, tot plegat, es veu elevada a la categoria d'ídol. ¿Qui s'estranyarà que baixar de l'altar li signifiqui una tragèdia?

Creieu que no exagero. Amb una intensitat més o menys gran, he observat ben sovint aquest drama al meu entorn. Per això us deia que la reintegració dels esposos a llur vida normal després de la *lluna de mel* sol encendre una estela de desencisos que la dona gustarà la primera.

És fàcil de comprendre. Quan l'home, després d'un oblit temporal, es lliurarà, més totalment que mai, a la raó de la seva vida, la dona, la vida de la qual no n'havia tinguda, de raó, fins a fer la coneixença de l'home; la dona, que acaba tot just de trobar la seva, de raó, com és lògic que reaccioni?

Per la protesta violenta; per l'odi. O bé, encara, pel silenci esquerp; per la resignació dolorosa.

Però no li demaneu comprensió, en aquells moments. No li demaneu que s'interessi pel treball, per les recerques, per

l'ideal de l'espòs. Els odia; els odia-rà amb una intensitat de rival. I la cosa és ben humana.

Per la seva banda, l'home, que la major part de les vegades no comprèn ni s'explica aquell estat d'esperit de la muller; l'home, que no es creu haver comès engany de cap mena i que, per consegüent, no es sent culpable; l'home, que no troba, en la dona, el costat i l'ajuda que hi havia somiat, sinó que l'endevina enemiga de tot allò que l'apassiona; l'home, acusa l'esposa.

Crisi difícil, aquesta que travessa la parella! Si, per sort, s'anuncia llavors algun fill, és probable que tot acabarà bé. La dona, per naturalesa ja inclinada al sentiment de la maternitat, s'hi refugiarà i en farà el seu port de salvació. En les il·lusions de mare, cercarà la compensació de les seves desil·lusions d'esposa. I, mentrestant, la vida farà el seu curs.

Més tard, en l'escola de la vida, l'home i la dona aprendran a conèixer-se; en la lluita per la vida, tindran ocasions d'apreciar llurs energies i llur valor moral; en llurs interessos comuns, dins de la vida, trobaran els mitjans de futures aproximacions. I solament llavors s'adonaran de la

consistència d'uns llaços que havien cregut fluixos o inexistents; solament llavors descobriran la profunditat de rels d'un amor que arribaren a negar en un cert període de llur vida.

No és fet de literatura, aquest procés que acabem de descriure. Preneu-vos la molèstia de girar els ulls a l'entorn vostre i observar: en constatareu cent casos.

I, aquests matrimonis que comencen tan dolorosament llur experiència de vida comuna, no és estrany que arribin a una completa compenetració als pocs anys de convivència.

Arribada a aquest punt, i puix que s'està debatent en aquests moments la qüestió del divorci, no crec que siguin inoportunes unes senzilles reflexions sobre la indissolubilitat del vincle matrimonial: indissolubilitat que ha constituït, fins ara, entre nosaltres, el defecte o la qualitat principal del dit vincle.

En aquests casos difícils que acabem d'estudiar (casos la majoria dels quals la vida ha resolt, més tard, satisfactòriament), quina hauria estat la influència del divorci? Penseu que el matrimoni ha perdut la seva indissolubilitat; que és possible, si hom s'equivoca, desfer

el llaç; possible, refer-se una vida. I penseu en l'estat de la dona jove que acaba de viure un període d'amor, intens i apassionant, que ella s'havia afigurat etern. No té, com hem dit, cap ideal propi que pugui salvar-la, i una amarga desil·lusió l'envaeix. Ha deixat d'ésser, per al marit, l'única raó del seu viure, i ella (que en l'home no ha conegut encara el company ni l'amic, sinó l'amant) es pregunta si s'haurà equivocat. Si realment no ha estat, per aquell home, sinó un caprici.

Que en aquell endemig un altre home s'acosti a ella, amb els ulls brillants de desig, mostrant-li una simple simpatia, i vet aquí la catàstrofe a punt. La dona escoltarà novament unes paraules xardoroses; novament es sentirà el centre d'uns pensaments i d'una vida, i es deixarà bressar per una nova esperança. Qui sap! Potser podria tornar a ésser feliç! ¿Per què entossudir-se en un viure gris quan pot, quan li és permès, de trencar uns lligams que li pesen? «*El divorci!*»

Aquest mot titil·la davant dels seus ulls, a la primera desil·lusió. Abans hauria cercat, en ella, la força de combatre-la; s'hauria esforçat a tornar-se-la suportable; s'hauria volgut enganyar a fi de bé. (Fins a arribar-li aquell moment beneït en què la vida li hauria obert els ulls a la

comprensió.)

Però ara no lluitarà, i abandonarà el marit per un altre home. I per què? Perquè la vida es repeteixi una vegada més; per veure com, dintre poc, aquell home la descuida també per la seva dèria. Què hi haurà guanyat? Potser més d'una vegada mirarà enrere amb recança; potser es dirà que amb una mica de bona voluntat hauria pogut comprendre.

El divorci, amigues meves, em fa molta por. No és que el divorci en si m'espanti. Però és que les idees poden ésser bones en elles mateixes i portar, en canvi, a resultats pèssims en la pràctica. (Com poden haver-n'hi que ens semblin dolentes i que donin bons resultats. Us donaré exemples d'ambdues coses.)

El divorci, en si, és una bona cosa, puix que som de substància humana i subjectes, per tal, a error. Si no s'hi acudia sinó en aquells casos excepcionals (totes haurem tingut ocasió de conèixer-ne) en què l'home, o la dona, han fet els impossibles per fer-se tolerable llur vida conjugal i no ho han aconseguit, el divorci fora una cosa excel·lent.

Però són moltes, són les més, les nacions que tenen el

divorci. I què passa, en aquestes nacions? Viuen els matrimonis en una major compenetració espiritual? S'assenta, la família, sobre bases més sòlides i més fermes que les antigues? No, i no. N'és un exemple el nombre cada dia major de divorcis per tot arreu. Per què aquest nombre ha d'anar sempre en augment? No hi ha cap raó que ho aboni, sinó aquesta sola. Que la possibilitat del divorci té la culpa d'una irreflexió i lleugeresa, cada dia més gran, en l'elecció del matrimoni. L'home i la dona es diuen: «Si t'equivoques, què? Podràs desfer-ho». I, l'esperança de poder desfer el lligam quan ens resulti molestós, converteix el matrimoni en una institució temporal, creadora de famílies sense cap estabilitat.

Cal recordar que la fi del matrimoni és, justament, la família, i que no és sinó en la connexió de la llar on trobaran, els fills, la sòlida fonamentació de llur vida moral.

Permeteu que us conti un fet que va impressionar-me profundament i dolorosa.

Durant una meva estada a París, anàvem alguna vegada amb els oncles a fer música a casa una tal Mrs. Haydn (una senyora jove, de gran beutat) americana i divorciada. Sabia

que la dita senyora tenia un fill del seu matrimoni, i que el tribunal americà de divorci havia dictat sentència segons la qual el nen passaria sis mesos amb el pare i altres sis amb la mare.

Justament a casa havíem parlat sovint d'aquest cas i dels inconvenients que podia tenir per a l'infant: la seva vida truncada en períodes; les diferents orientacions morals a què podia veure's sotmès; el perill que el pare i la mare (per captar-se, respectivament, la simpatia i l'amor del menut, en perjudici l'un de l'altre) rivalitzessin a posar-se-li als peus i, en lloc de reptar-lo o corregir-lo quan s'ho mereixés, li permetessin de fer sempre la seva santa voluntat.

Però prou de moralitzar... i heus ací l'anècdota, despullada de comentaris:

Un dia, en visitar Mrs. Haydn, la trobarem exultant, de joia. Ens contà que aquell matí li havien portat el nen; que era tan xamós; que s'havia fet tan gran. Acabava de complir els tres anys.

I de seguida va referir-nos el següent: «Saben Katty, la meva gosseta? Doncs el menut no ha parat de jugar-hi d'ençà que ha entrat a casa». «Que no te'n recordaves, de

Katty?», li he preguntat.

No... no se'n recordava. A tres anys, és clar, sis mesos equivalen quasi a una vida!

«Katty, saps, me l'havia donada el teu papà», he continuat explicant-li. I ell ha saltat, ràpid: «Que també el coneixes, tu, el papà?».

Vet aquí el que va contar-nos Mrs. Haydn. No era el que hi havia de punyent en l'anècdota allò que més va afectar-me, sinó la constatació que el seu fons de terrible amarguesa havia passat desapercebut a aquella mare.

Mrs. Haydn no havia vist en la pregunta dels fill sinó una sortida graciosa. I contava el fet alegrement. Resultat, potser, de l'educació americana?...

*

Moltes nacions han fet l'experiència del divorci i han pogut comprovar com la recepta prescrita per a remei d'una malaltia contribuïa, encara, a exacerbar-la. El metge, amb bona fe, havia ordenat una medicina que resultà contraproduent. I el malalt va agreujar-se.

¿Què diríeu del seny d'aquell que, present a la dita cura i sabedor dels seus mals resultats, trobant-se un dia en un cas semblant, cridés el mateix metge i es sotmetés voluntàriament a una medicació idèntica?

Els altres països han fet l'experiència del divorci per nosaltres. Tot i la bondat de la idea, els resultats han estat dolents en la pràctica. Cada dia trontolla més la institució del matrimoni: els cònjuges es tenen menys de condescendència i de respecte; es va refredant el bon caliu de la llar; els fills sofreixen la manca d'estabilitat de la família.

Si tenim seny, doncs, ens abstindrem de seguir-los per aquest camí.

Personalment, em confesso partidària (malgrat els seus perills) de la vella pràctica del matrimoni indissoluble.

No voldria que em creguéssiu, però, sistemàticament aferrada a les idees antigues. No és a causa d'un partit prefixat que condemni el divorci, sinó en vista dels seus resultats i després d'haver sospesat, amb consciència, els avantatges o desavantatges que proporciona.

(I perquè vegeu que m'agrada de constatar la veritat on sigui, i perquè us havia promès, abans, de demostrar-vos com una idea que pot semblar-nos bona du, de vegades, a resultats dolents, i una altra que teníem per dolenta pot dur, en canvi, a resultats bons, permeteu-me que us citi el cas de Rússia amb l'avortament.)

No sé si sabeu totes que el dret a avortar és facultatiu en les repúbliques soviètiques. No comporta cap sanció sinó en el cas d'ésser practicat clandestinament. La major part de les nacions europees, amb França a la davantera, se n'han escruixit. Hem tingut ocasió de llegir, sobre el particular, l'estudi d'un savi metge francès (el doctor Dupinnet) el qual prova, amb nombroses estadístiques, que Rússia, és el país d'Europa on està menys estesa aquesta trista pràctica. I diu, encara:

Quan una dona russa vol usar del seu dret a avortar, com que no ha d'amagar-se'n se'n va als hospitals i es confia a mans de metges. No haurà de témer ni quant a la seva vida, ni quant al perill d'una esterilitat futura (perill conseqüent, amb tanta de freqüència, als avortament clandestins).

I precisament no fa gaires dies que, en un article de *La Noche* (crec), sobre impressions d'un viatge a Rússia, el narrador s'estranyava del nombre extraordinari de dones en estat de gravidesa que es veuen pels carrers de Moscou.

Vet aquí, un cas, doncs, que fa reflexionar. Contràriament al del divorci (que donava resultats pràctics tan pèssims), el cas de l'avortament facultatiu a Rússia ha estat un èxit. ¿No responia a allò que se li demanava? La minva, o la guarició quasi completa, d'una tristíssima malaltia social?

Les coses s'han de mirar cara a cara, valentament i sense hipocresies.

No fem com França, que (segons l'abans citat doctor Dupinnet) continua escruixint-se de la immoralitat d'aquella pràctica russa i, mentrestant, va a la capdavantera de les nacions més afectades per la plaga de l'avortament.

Tornant al nostre tema (i acceptada la preferència nostra, personal, per la indissolubilitat del matrimoni) anem a estudiar ara la que seria, al nostre parer, l'educació ideal de l'home i la dona en vista a llurs futures relacions espirituals i sexuals.

Una completa camaraderia en la infantesa i, per a ambdós, una mateixa cultura general, obligatòria: cultura assentada sobre bases fermes i sòlides. Una cultura així, no precisament especialitzada, obriria a la dona uns horitzons amples i li permetria, cas de portar latents en ella unes aspiracions particulars, conèixer aquestes aspiracions i lliurar-s'hi de ple, si ho desitjava. La dona ha de tenir oberts davant d'ella tots els camins; no hi ha d'haver professió o carrera que se li pugui tancar, si verament s'hi sent criada.

Però les cridades seran una excepció. Cal no pecar per orgull. Massa són (també entre els homes) els que aspiren a sobresortir; massa, els que es tenen per escollits. Cada u té la seva missió en aquest món, qui més important, qui més humil, i aquell que la complirà posant-hi els cinc sentits, solament aquell, trobarà la pau del seu esperit. Però aquell que voldrà assumir una missió que no sigui la seva, viurà en una inquietud constant.

Per això us dic, companyes, que la majoria de nosaltres, dones, hem de trobar la nostra pau a seguir el camí que la natura ens assenyala (camí que no ens durà a voler ésser rivals de l'home, sinó dignes companyes seves.)

*

Adaptació educativa dels sexes en l'ordre intel·lectual i sexual. Vet aquí la fórmula indicada per a remeiar les diferències que fins ara han dificultat la completa i feliç fusió de l'home amb la dona. Donar normes de conducta, però, ha estat sempre molt més fàcil que fer-ne llur aplicació possible. I teoritzar no serveix de gaire cosa. Promoure, doncs, de veure com podríem aplicar aquells remeis que ens han estat indicats.

Quant a l'educació intel·lectual, ja n'hem parlat abans: una cultura general obligatòria per a ambdós sexes. Aquesta cultura permetrà a la dona de comprendre, o de poder-se interessar, més tard, pels treballs o aficions espirituals del marit. No li cal res més. No cal que la dona, a menys de sentir-s'hi especialment criada, s'entesti a entreprendre alts estudis superiors. És dins de casa on la dona acomplirà, generalment, la seva missió. I no és gens fàcil, aquesta missió, creieu-ho. És dura i plena de responsabilitats.

Darrerament s'ha donat, em sembla, una importància excessiva al treball de les noietes que estan en despatxos i oficines (treball que sol ésser privat de tota iniciativa

personal i que, per consegüent, no contribueix a obrir cap nou horitzó a la dona ni a desenrotllar la seva intel·ligència). Quan aquestes noietes s'ajuden (o ajuden al pressupost general de la casa) amb llur sou, està molt posat en ordre, aquest treball; quan no el fan sinó per a proveir a luxes superflus (cosa no tan rara com pugui suposar-se), més els valdria no moure's de casa i no crear-se les necessitats d'aquests luxes. Els valdria més procurar-se una bona educació domèstica a fi de fer-se aptes per a mestresses de casa i bones educadores dels fills.

Coneixements de puericultura, d'higiene i medicina pràctica, de pedagogia, de moral; pràctiques de comptabilitat i d'economia domèstica; vet aquí la base d'una bona educació femenina.

Quant a l'adaptació sexual, ¿per quins camins mirarem d'arribar-hi? N'hi ha dos: predicar la castedat als homes o permetre experiències sexuals a la noia.

Aquest últim camí està ple de perills. En major nombre que a tota altra nació, s'hi ha llançat, imprudentment, bona part de la joventut femenina dels Estats Units. Les noies (les

que poden, s'entén) tenen llur *niu de solteres*, on reben qui volen i fan el que volen, amb una llibertat que no coneix límit. Llurs famílies es desentenen d'elles de la mateixa manera com, entre nosaltres, la família es desentén d'intervenir a la vida privada d'un noi ja gran.

Però els resultats d'aquestes pràctiques (resultats que es comencen a tocar cada dia més) són dolents.

La noia pujada d'aquesta manera farà una mala casada. Acostumada a una llibertat sense control moral, la més petita dissensió l'allunyarà de l'espòs; avesada a prescindir del caliu de família, deixar la llar no li serà cap drama. I temptarà noves experiències. Serà d'aquelles que es mariden i es divorcien en un mateix any. «Qui sap si acabarà per encertar-ho!» Però de fills no en voldrà. Foren un problema en la seva vida. «Si encara naixessin grans, que hom pogués desempallegar-se'n de seguida! Però abans de poder-los tancar en un internat, d'on no sortirien sinó per Nadal o per Pasqua, quantes molèsties! Quantes privacions! És millor renunciar-hi.»

*

Abandonem doncs aquest camí, que al nostre entendre no

ens portaria a cap solució del problema, sinó encara a un seu major agreujament. Els mals hàbits s'adquireixen de pressa i, en canvi, són molt difícils d'extirpar. És més fàcil no moure's del camí recte que tornar-hi quan hom se n'ha separat. A aquell que s'ha deixat arrossegar pels seus instints en desordre, li costarà un gran esforç dominar-los i mostrar-se'n senyor novament. No així a l'auster. Fem-nos la ruta del bé planera i fàcil. La millor manera d'aconseguir-ho serà no allunyar-nos-en. Que no hàgim de dir, amb versos dels nostre Ausiàs March:

Tant són en mi envellits los mals hàbits,
que la virtut, al gustar, m'és amarga.

*

«Predicar la castedat (o una gran austeritat) als homes.»
Vet aquí l'altre remei per a procurar l'adaptació sexual.

En el segle XIV tota la literatura està d'acord a considerar la dona més feble que no pas l'home davant l'imperatiu del sexe.

Escolteu el que Boccaccio posa en boca d'un dels seus personatges (concreció del pensament de l'època):

Déu creà l'home més fort que no la dona; més constant; més coratjós; i veiem, amb tot, com l'home no pot resistir, no ja la dona que el provoca, sinó tampoc el desig que el du vers aquella que li plau.

Què dir, què esperar, doncs, de la dona, molt més feble, més tímida i més canviant?

Un exemple entre mil. Com us he dit, la literatura dels segles XIV i XV presta a la dona uns atributs de feblesa sexual molt més accentuats que no els de l'home.

¿No us sembla que les nostres mares i les nostres àvies se n'haurien rigut, elles que no comprenien ni haurien excusat una feblesa femenina?

Doncs si l'educació va aconseguir que la castedat arribés a ésser la corona resplendent de la dona, ¿per què una educació ben dirigida no aconseguiria, igualment, evidents triomfs sobre les febleses de l'altre sexe?

La base d'una bona educació consistirà en uns principis de sòlida moral. En sortir de la infantesa, tant per al noi com per a la noia, l'educació tendirà, no a mantenir-los en una ignorància imbècil quant a tots els misteris de la vida, sinó a

guiar-los i fer-los-els conèixer per llur banda noble. Té molta més importància de la que sembla la manera com el noi i la noia faran coneixença amb aquests misteris. L'ur tremp moral en pot sortir fortificat i ennoblit per sempre o, al contrari, llur desencís i llur fàstic poden ésser tan grans que en sagni tota llur adolescència.

Pares, mestres, germans, amics: vetlleu sobre aquells que us són confiats en aquella etapa difícil de llur vida. Desenrotlleu en ells el sentit de llur dignitat humana, i no us faci por, després, d'obrir-los els ulls a les veritats naturals. Feu que les mirin cara a cara, sense falsa vergonya. Poseu-los en guàrdia contra les passions frívoles i irreflexives; formeu llur caràcter; inculqueu-los el sentiment de la responsabilitat, i quan n'haureu fet homes i dones conscients, no us faci por donar-los plena llibertat. Estigueu segurs que sabran usar-ne, sense abusar-ne.

Faciliteu-los, llavors, totes les ocasions de tracte. Com a amics, com a companys, procureu que l'esport els aplegui en unes mateixes disciplines. (Les pràctiques esportives els seran excel·lents, puix que fan possible, en l'esforç d'una lluita sanitària, el lliure esplai de les fermades energies de l'adolescència.)

Que s'esbargixin junts; que la muntanya, el mar i l'estadi
ressonin de llurs crits de triomf o de llurs rialles fresques.

I que la vida espiritual els agermani ensems, entorn d'uns
mateixos problemes o d'ideals. Que seguin de costat en les
biblioteques i els ateneus; que vibrin plegats en els
moments de fervor patriòtic; que lluitin, l'un vora de l'altre,
en els rengles dels que combaten per una major pau i
justícia socials.

Perquè s'estimin i es compenetrin, i quan els arribi llur hora
d'amar es trobin en condicions immillorables de respondre-
hi. Immillorables condicions de cos i d'esperit. Que llur
comunió s'acompleixi dins d'una harmonia ideal: harmonia
de cossos, de cors i d'intel·ligències.